

O'QUVCHILARDA IMLO KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHNING SAMARALI METODLARI

Shojonova Mahliyo Azamat qizi

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti Filologiya fakulteti
o'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi 2-kurs talabasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.18219041>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 05- yanvar 2026 yil
Ma'qullandi: 08- yanvar 2026 yil
Nashr qilindi: 12- yanvar 2026 yil

KEY WORDS

imlo, savodxonlik, metodika, imlo malakasi, kompetensiya, interfaol metod, ona tili, yozma nutq, mashqlar tizimi.

ABSTRACT

Ushbu maqolada o'quvchilarda imlo ko'nikmalarini shakllantirishning samarali metodlari yoritiladi. Imlo malakalari shakllanishiga ta'sir etuvchi omillar, o'qitish jarayonida qo'llaniladigan innovatsion yondashuvlar, interfaol usullar, nazariya va amaliyot uyg'unligi, shuningdek, o'quvchi psixologik xususiyatlari bilan bog'liq jihatlar tahlil qilinadi. Maqola o'zbek tili o'qitish metodikasi uchun dolzarb bo'lgan imlo o'rgatishning amaliy yo'llarini ilmiy asosda bayon qiladi.

O'quvchilarda imlo ko'nikmalarini shakllantirish ona tili o'qitish metodikasining eng murakkab va eng muhim yo'nalishlaridan biridir. Imlo savodxonligi nafaqat to'g'ri yozishni, balki aniq fikrlashni, adabiy nutq me'yorlariga amal qilishni, zamonaviy kommunikativ kompetensiyalarning shakllanishini ta'minlaydi. Bugungi ta'lim jarayonida imlo o'rgatish masalasi yangicha yondashuvlarni, metodik innovatsiyalarni, o'quvchi faoliyatiga yo'naltirilgan ta'limni talab etmoqda. Chunki an'anaviy o'qitish usullari, ya'ni faqat qoida yodlash va diktant yozish bilan cheklanadigan yondashuv, zamonaviy ta'lim jarayoni oldida qo'yilgan vazifalarni to'la bajara olmaydi. Shu bois imlo ko'nikmalarini shakllantirishda tizimli yondashuv, interfaol metodlar, analitik tahlil mashqlari va amaliy yozuv texnikalarining uyg'unligi zarur.

Imlo o'rgatishning samaradorligi, avvalo, o'quvchining imloviy ongini shakllantirish bilan bog'liq. Imloviy ong — bu o'quvchida to'g'ri yozuvga ongli munosabatning paydo bo'lishi, yozuv jarayonida qoida va me'yorlarni faol nazorat qila bilishidir. Imloviy ong faqat qoida yodlash orqali shakllanmaydi; u til hodisalarini tahlil qilish, qiyoslash, o'z xatolarini mustaqil tahlil qilish kabi faol o'quv jarayonini talab qiladi. Buning uchun o'qituvchi imlo qoidalarini nazariy jihatdan sodda, izchil va tushunarli tarzda tushuntirishi, so'ngra ularni mustahkamlash uchun mashqlar tizimini to'g'ri qurishi kerak.

Imlo ko'nikmalarini shakllantirishda mashqlar tizimi asosiy o'rinni egallaydi. Mashqlar oddiydan murakkabga qarab, bosqichma-bosqich tashkil etilishi lozim. Avval fonetik asosga ega bo'lgan imlo mashqlari berilib, unda o'quvchilar tovush va harf munosabatini to'g'ri anglab oladilar. Shundan keyin morfologik-imlo mashqlari qo'llanadi, chunki o'zbek tilida ko'plab imlo qoidalari so'zning grammatik tuzilishiga bog'langan. Masalan, qo'shimchalarning yozilishi, so'z turkumlariga xos imlo me'yorlari, qo'shma so'zlar imlosi — bular morfologik xususiyatlarni tahlil qilishni talab qiladi. Keyingi bosqichda leksik-imlo mashqlari orqali o'quvchilarda imloviy

sezgi mustahkamlanadi. Bu jarayonda sinonimlar, omonimlar, paronimlar bilan ishlash o'quvchilarning diqqatini oshiradi va yozuvda xatolarning kamayishiga yordam beradi.

Mashqlar orasida diktant yozish an'anaviy, ammo eng samarali metodlardan biridir. Biroq diktantlarni faqat nazorat uchun emas, balki o'rgatuvchi maqsadda qo'llash lozim. Masalan, izohli diktant, tushuntirishli diktant, yarim mustaqil diktant, ijodiy diktant kabi turlari o'quvchi tafakkurini rivojlantiradi va imloviy me'yorlarni ongli o'zlashtirishga yordam beradi. Ayniqsa, ijodiy diktant o'quvchidan nafaqat yozish, balki matnni qayta qurish, fikrni mustaqil ifodalashni talab qilgani uchun imloviy kompetensiyani yuqori darajada shakllantiradi.

Zamonaviy metodlar orasida interfaol yondashuvlar alohida o'rin tutadi. "Aqliy hujum", "Klaster", "B-B-B", "Insert", "Tushuncha xaritasi", "Muammoli vaziyat" kabi metodlar imlo qoidalarini o'rgatishda samarali natija beradi. Masalan, "muammoli vaziyat" metodida o'quvchilarga xato keltirilgan matn beriladi va ulardan xatolarni topish, izohlash, to'g'ri variantni asoslab berish talab qilinadi.

Bu usul o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, mantiqiy tahlilga, nazariy bilimni amaliyotga tatbiq etishga o'rgatadi. "Insert" texnologiyasi esa matn bilan ishlash, belgilar qo'yish orqali o'quvchining faol ishtirokini ta'minlaydi va imloviy nuqtalarga e'tibor kuchayadi.

Imlo o'rgatishdagi muhim metodlardan biri — xatolar ustida ishlash tizimidir. Xatolarni faqat belgilab qo'yish bilan emas, balki ularni tahlil qilish, shaxsiy xato kartochkalarini yuritish, xato sabablarini aniqlash, xato yuzasidan kichik-qoida hosil qilish kabi usullar o'quvchilarda mustahkam imlo malakasini shakllantiradi. O'quvchi o'z xatosini anglamaguncha, uni to'g'rilashga qodir bo'lmaydi; shuning uchun xato ustida ishlash imlo metodikasining ajralmas qismidir.

Yozma nutqni rivojlantirish bilan imlo ko'nikmasi o'zaro bog'liqdir. O'quvchi qancha ko'p yozma matn yaratsa, shuncha ko'p imloviy mashq qiladi. Shu bois o'qituvchi darsda insho, bayon, kichik matn yaratish, ijodiy vazifalarni ko'proq berishi lozim. Yozuv jarayonida o'quvchi o'z fikrini izchil bayon qilishga, grammatik va imloviy me'yorlarga amal qilishga o'rganadi. Bu jarayon orqali imlo qoidalari tabiiy ravishda mustahkamlanadi.

Imlo ko'nikmasini shakllantirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari ham muhim o'rin tutadi. Elektron imlo mashqlari, onlayn testlar, interfaol platformalar, kompyuter dasturlaridan foydalanish o'quvchilar uchun jarayonni qiziqarli qiladi va individual yondashuv imkonini beradi. Masalan, matndagi xatolarni avtomatik topish dasturlari, slaydlar asosida qoidalarning vizual namoyishi, o'yin tarzidagi imlo ilovalari o'quvchining diqqatini oshiradi va o'rgatuvchi ta'sirni kuchaytiradi.

Shu o'rinda psixologik omillar ham e'tiborga olinishi zarur. Boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning diqqat barqarorligi past bo'ladi. Shu sababli imlo mashqlari qisqa, o'yinli, jonli misollar asosida tashkil etilishi kerak. Yuqori sinf o'quvchilari bilan esa analitik, ilmiy izohli mashqlar ko'proq natija beradi. Imlo o'rgatish jarayonida motivatsiya ham ahamiyatlidir. Agar o'quvchi to'g'ri yozuvning ahamiyatini anglamasa, jarayonga loqayd munosabatda bo'ladi. Shuning uchun o'qituvchi to'g'ri yozuvning hayotiy va amaliy ahamiyatini ko'rsatib berishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, imlo ko'nikmalarini shakllantirish jarayoni ko'p qirrali, murakkab va tizimli yondashuvni talab etadi. Uning samaradorligi mashqlar tizimi, interfaol metodlar, nazariya va amaliyotning uyg'unligi, o'quvchi psixologiyasini inobatga olish, axborot texnologiyalaridan foydalanish kabi omillar bilan belgilanadi. Imlo o'rgatishda asosiy maqsad

o'quvchida to'g'ri yozuvning ongli, barqaror, mustaqil ravishda qo'llanadigan malakasini shakllantirishdan iborat. Shunday qilingandagina o'quvchi savodxonlikning barcha jihatlarini puxta egallaydi va adabiy til me'yorlariga rioya qilgan holda ravon yozishga erishadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Asqarova M. Ona tili o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2010.
2. G'ulomov A., Qurbonov Sh. O'zbek tili o'qitish nazariyasi. – Toshkent, 2015.
3. Qodirova F. Boshlang'ich sinflarda ona tili o'qitish metodikasi. – Toshkent, 2012.
4. Rahmatullayev Sh. Til va nutq madaniyati asoslari. – Toshkent, 2018.
5. Nurmonov A. Hozirgi o'zbek tili: imlo va uslubiyat. – Toshkent, 2020.

